

WYDZIAŁ IV

Krajowy

Janusz Kotlarczyk **20 VI 1931–1 X 2017**

Prof. dr hab. inż. Janusz Kotlarczyk, wybitny geolog, wieloletni pracownik Akademii Górniczo-Hutniczej, urodził się 20 czerwca 1931 r. w Wadowicach, w rodzinie od lat związanej z tym miastem. Był synem Tadeusza, profesora gimnazjalnego, zamordowanego w 1940 r. w Gusen, a jego dziadek – Stefan, zasłużył się jako twórca teatru amatorskiego, znanego pod nazwą Jagiellonka. Brat ojca – Mieczysław, przyjaciel Karola Wojtyły, zorganizował w Wadowicach Amatorski Teatr Powszechny, a w czasie okupacji także Teatr Rapsodyczny w Krakowie, który działał ze znacznym powodzeniem w latach 1945–1953.

W latach wojny, gdy Wadowice przyłączono do Rzeszy Niemieckiej, wraz z rodziną mieszkał Janusz Kotlarczyk w pobliskim Barwałdzie Górnym na terenie Generalnego Gubernatorstwa. Zaliczył tam szkołę podstawową i początkowe klasy gimnazjalne, a od 1945 r. był uczniem Gimnazjum i Liceum im. Marcina Wadowity w rodzinnym mieście, gdzie w 1949 r. zdał maturę. Ze szkołą tą, ze swoimi kolegami i nauczycielami przez długie lata utrzymywał następnie bezpośredni kontakt, uczestnicząc w wielokrotnie organizowanych zjazdach absolwentów, a wspomnienia o tych spotkaniach zamieścił w artykule *Nasza Klasa w Naszej Starej Budzie i My potem* („Wadoviana”, 15, 2012). Studia z zakresu geologii podjął w 1949 r. na Wydziale Geologiczno-Mierniczym Akademii Górniczo-Hutniczej, a po trzech latach został zastępcą asystenta w Zakładzie Kartowania Geologicznego, kierowanym przez prof. Henryka Świdzińskiego. W 1953 r. zaliczył ich pierwszy etap, opisując złożę żelaziaków ilastych z okolic Nowego Wiśnicza, a dwa lata później, na podstawie wyników badań dotyczących rud manganowych Pogórza Przemyskiego, uzyskał sto-

pień magistra inżyniera. Bezpośrednio po ukończeniu studiów (1955) zapisał się do Polskiego Towarzystwa Geologicznego, a w latach 1957–1961 pełnił w nim funkcję II sekretarza. Został również członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

Już w trakcie przygotowywania pracy dyplomowej zwrócił Janusz Kotlarczyk uwagę na występowanie w obrębie jednostki skolskiej diatomitów – skał krzemionkowych o składzie odpowiadającym ziemi okrzemkowej. Pod kierunkiem promotora – prof. Świdzińskiego, opracował rozprawę *Poziom diatomitowy z warstw krośnieńskich na tle budowy geologicznej jednostki skolskiej w Karpatach Polskich*, na podstawie której w 1963 r. uzyskał stopień naukowy doktora nauk technicznych, a praca ta została trzy lata później opublikowana w tomie XIX serii wydawniczej „Studia Geologica Polonica”. W późniejszych latach parokrotnie powracał on do tej tematyki, współdziałając w poszukiwaniach i konsultując prace dokumentujące złoża tego surowca.

Budowa geologiczna jednostki skolskiej wschodniej części polskich Karpat, a zwłaszcza wykształcenie i stratygrafia serii menilitowo-krośnieńskiej były w tym okresie jednym z głównych przedmiotów zainteresowania Janusza Kotlarczyka. Zwrócił on przy tym uwagę na występowanie w łupkach menilitowych licznych szczątków ryb, stwarzających możliwość interpretacji genetycznej tych osadów. Kolekcjonowane w różnych odsłonięciach materiały przekazywał do paleontologicznego opracowania dr Annie Jerzmańskiej z Uniwersytetu Wrocławskiego, a wynikiem ich współpracy było kilka ważnych wspólnych publikacji, wśród których na uwagę zasługuje zwłaszcza artykuł *Zespoły ichtiofauny z warstw menilitowych* („Rocznik PTG”, 38, 1968). Jeden z przedmiotów interpretacji tych materiałów wskazał na zespół fauny typu Morza Sargassowego, wyróżniony w osadach późnego oligocenu.

W roku 1968 J. Kotlarczyk otrzymał na Akademii Górniczo-Hutniczej stopień docenta, który już w następnym roku umożliwił mu kolejny awans. W trakcie reorganizacji Wydziału Geologiczno-Poszukiwawczego, przeprowadzonej w 1969 r., w miejsce istniejących do tego czasu katedr utworzone zostały cztery instytuty, a kierownictwo jednego z nich powierzono prof. Świdzińskiemu, który jednak zmarł kilka miesięcy później. Jego miejsce objął J. Kotlarczyk, uzyskując nominację na stanowisko dyrektora Instytutu Geologii Regionalnej i Złóż Węgla, a także na kierownika Zakładu Geologii Dynamicznej. Przejął on również prowadzenie wykładów m.in. z geologii ogólnej. W ciągu kilku następnych lat zainteresował się także możliwością zastosowania metod matematycznych w badaniach geologicznych i zainspirował działalność w tym zakresie, a parę lat później, w rezultacie tej inicjatywy, przemianowany został zakład,

którym kierował do końca stulecia. Od roku 1974 nosił on nazwę Zakład Geologii Ogólnej i Matematycznej.

W swoim nowym zakresie zainteresowań podjął J. Kotlarczyk prowadzenie zajęć dydaktycznych na specjalnie powołanym studium podyplomowym oraz na studiach dziennych i doktoranckich, a także inicjował sympozja naukowe, poświęcone stosowaniu w geologii metod matematycznych i informatyki. Był również współzałożycielem Sekcji Geologii Matematycznej Polskiego Towarzystwa Geologicznego i przewodniczył jej w latach 1978–1985, a ponadto parokrotnie organizował i prowadził specjalistyczne seminaria w domu szkoleniowym AGH w Krościenku nad Dunajcem. Uczestnicząc ponadto w działalności międzynarodowej, został członkiem International Association of Mathematical Geology (IAMG), a w latach 1975–1978 brał także udział w pracach Rady Redakcyjnej czasopisma „Computers & Geosciences”.

Wynikiem terenowych badań geologicznych dotyczących budowy Pogórzy Polskich Karpat Wschodnich, które prowadził J. Kotlarczyk w kolejnych latach, była jego publikacja *Stratygrafia formacji z Ropianki (fin) czyli warstw inoceramowych w jednostce skolskiej Karpat fliszowych*, wydana w „Pracach Geologicznych” Oddziału PAN w Krakowie. Rozprawę tę przedstawił w 1977 r. Radzie Wydziału Geologiczno-Poszukiwawczego AGH i habilitował się na jej podstawie. Trzy lata później otrzymał nominację na tytuł profesora nadzwyczajnego.

W czasie kilkunastoletnich szczegółowych obserwacji terenowych w zakresie badań prowadzonych przez J. Kotlarczyka pojawiło się nowe zainteresowanie, a dotyczyło ono problematyki archeologicznej, a zwłaszcza wczesnośredniowiecznych grodów znajdujących się na Pogórzu Przemyskim. W artykule zamieszczonym w „Acta Archaeologica Carpathica” przedstawił swój pogląd na temat Grodów Czerwieńskich, a następnie opisał nowo odkryte przez siebie grodziska nad Wiarem i Sanem. Poświęcał również uwagę kilku obiektom znanym w rejonie Krakowa, m.in. takim jak kopiec Krakusa. Kolejnym przedmiotem jego działalności było zabezpieczenie środowiska przyrodniczego i stanowisk geologicznych w rejonie Przemyśla. Zajął się tym zagadnieniem działając w tamtejszym Wojewódzkim Komitecie Ochrony Przyrody, a następnie w Komisji Ochrony Przyrody. W 1982 r. przedstawił propozycję utworzenia Turnickiego Parku Narodowego w rejonie Abramowa, która nie została jednak przyjęta, a kilka lat później, wraz z prof. Jerzym Pióreckim, przygotował wniosek o powołanie Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego, zatwierdzony ostatecznie w roku 1991.

Tytuł profesora zwyczajnego uzyskał J. Kotlarczyk w 1991 r. i w tym samym roku został powołany na członka korespondenta Polskiej Akademii

Nauk. Dwa lata później otrzymał status członka korespondenta Polskiej Akademii Umiejętności, a po następnych dwóch latach został członkiem honorowym Towarzystwa Naukowego w Przemyślu. Aktywnie działał także jako członek paru komitetów i komisji, m.in. w Narodowym Komitecie Karpacko-Bałkańskiej Asocjacji Geologicznej, ale szczególną uwagę poświęcił w tym okresie geoinformatyce. Z jego inicjatywy w 1998 r. utworzono taką specjalność na Wydziale Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska AGH, a w Polskiej Akademii Umiejętności powołano Komisję Geoinformatyki. Komisja ta podjęła bardzo aktywną działalność, wyrażoną m.in. zainicjowaniem serii wydawniczej „Geoinformatica Polonica”, ukazującej się do chwili obecnej. W roku 2003 został powołany na członka czynnego PAU, a cztery lata później – na członka rzeczywistego PAN. Po przejściu na emeryturę (2001) kontynuował prace badawcze i publikowanie kolejnych artykułów, w tym również tekstów dotyczących przeszłości swej rodziny, które ukazywały się czasopiśmie „Wadoviana”, redagowanym w Wadowickim Centrum Kultury.

Dorobek naukowy prof. Janusza Kotlarczyka obejmuje blisko 200 publikacji naukowych i popularnonaukowych z zakresu geologii oraz historii i archeologii, a ponadto około 70 opracowań niepublikowanych. Wygłosił około 100 referatów, ostatni w dniu 8 czerwca 2016 r. na zebraniu Komisji Historii Nauki PAU: *Badania interdyscyplinarne kopca Krakusa – wyniki, zaniechania, mity*. Promował 8 prac doktorskich, a także 9 prac magisterskich na studiach indywidualnych, opracowywał również recenzje rozpraw doktorskich i habilitacyjnych oraz wnioski na nominacje profesorskie. Został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Jesienna niedziela 1 października 2017 r. była ostatnim dniem jego życia; zmarł mając ukończone 76 lat. Uroczystości pogrzebowe odbyły się 9 dni później w Wadowicach. Został pochowany w rodzinnym grobowcu na tamtejszym cmentarzu.

Stefan W. Alexandrowicz